EUROOPA KOHTU OTSUS (esimene koda)

15. juuli 2004 *

Kohtuasjas C-345/02,

mille esemeks on Euroopa Kohtule EÜ artikli 234 alusel Hoge Raad der Nederlanden'i (Madalmaad) esitatud eelotsusetaotlus nimetatud kohtus pooleliolevas asjas järgmiste poolte vahel:

Pearle BV,

Hans Prijs Optiek Franchise BV,

Rinck Opticiens BV

ja

Hoofdbedrijfschap Ambachten,

* Kohtumenetluse keel: hollandi.

EÜ asutamislepingu artikli 92 lõike 1 (muudetuna EÜ artikli 87 lõige 1) ja artikli 93 lõike 3 (nüüd EÜ artikli 88 lõige 3) tõlgendamiseks,

EUROOPA KOHUS (esimene koda),

koosseisus: koja esimees P. Jann, kohtunikud A. Rosas, S. von Bahr, R. Silva de Lapuerta ja K. Lenaerts (ettekandja),

kohtujurist: D. Ruiz-Jarabo Colomer,
kohtusekretär: R. Grass,

arvestades kirjalikke märkusi, mille esitasid:

— Pearle BV, Hans Prijs Optiek Franchise BV ja Rinck Opticiens BV, esindaja: advokaat P. E. Mazel,

— Hoofdbedrijfschap Ambachten, esindaja: advokaat R. A. A. Duk,

— Madalmaade valitsus, esindaja: S. Terstal,

— Euroopa Ühenduste Komisjon, esindajad: J. Flett ja H. van Vliet,

arvestades kohtuistungi ettekannet,

olles 29. jaanuari 2004. aasta kohtuistungil ära kuulanud Madalmaade valitsuse, esindaja H. G. Sevenster, ja komisjoni, esindaja H. van Vliet, suulised märkused,

olles 11. märtsi 2004. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,

on teinud järgmise

otsuse

1 Hoge Raad der Nederlanden esitas 27. septembri 2002. aasta kohtuotsusega, mis saabus Euroopa Kohtusse 30. septembril 2002, EÜ artikli 234 alusel eelotsuse küsimused EÜ asutamislepingu artikli 92 lõike 1 (muudetuna EÜ artikli 87 lõige 1) ja artikli 93 lõike 3 (nüüd EÜ artikli 88 lõige 3) tõlgendamiseks.

2 Need küsimused on esitatud kohtuasjas, mis käsitleb Hoofdbedrijfschap Ambachten'i (edaspidi „HBA") poolt oma liikmetele, sh põhikohtuasja hagejatele, kehtestatud rahaliste kohustuste, millega kavatseti rahastada optikasektori ettevõtjate kollektiivset reklaamikampaaniat, seaduslikkust.

Õiguslik raamistik

Ühenduse õigusnormid

3 EÜ asutamislepingu artikli 92 lõikes 1 on sätestatud:

„Kui käesolevas lepingus ei ole sätestatud teisiti, on igasugune liikmesriigi poolt või riigi ressurssidest ükskõik missugusel kujul antav abi, mis kahjustab või ähvardab kahjustada konkurentsi, soodustades teatud ettevõtjaid või teatud kaupade tootmist, ühisturuga kokkusobimatu niivõrd, kuivõrd see kahjustab liikmesriikidevahelist kaubandust."

4 EÜ asutamislepingu artiklis 93 on sätestatud:

„1. Koostöös liikmesriikidega kontrollib komisjon pidevalt kõiki neis riikides olemasolevaid abisüsteeme. Ta paneb liikmesriikidele ette sobivaid meetmeid, mis on vajalikud ühisturu järkjärguliseks arenguks või toimimiseks.

2. Kui komisjon leiab pärast asjassepuutuvatelt isikutelt selgituste küsimist, et riigi poolt või riigi ressurssidest antav abi ei sobi ühisturuga kokku artikli 92 järgi või et sellist abi kasutatakse valel eesmärgil, siis otsustab komisjon, et asjassepuutuv riik peab säärase abi lõpetama või muutma seda komisjoni määratud tähtaja jooksul.

[...]

3. Komisjoni informeeritakse kõikidest plaanidest abi määramise või muutmise kohta piisavalt aegsasti, et ta võiks avaldada oma arvamuse. Kui komisjon arvab, et mingi selline plaan ei sobi ühisturuga kokku artikli 92 järgi, algatab ta viivitamata lõikes 2 ettenähtud menetluse. Asjassepuutuv liikmesriik ei tohi rakendada kavatsetud meetmeid enne, kui nimetatud menetluse järgi on tehtud lõplik otsus."

5 Komisjoni 6. märtsi 1996. aasta teatise vähese tähtsusega abi kohta (EÜT C 68, lk 9, edaspidi „vähese tähtsusega abi teatis") esimeses lõikes on sätestatud, et „[s]elgelt, igasugune riigi rahaline abi ettevõtjale kahjustab või ähvardab kahjustada suuremal või väiksemal määral konkurentsi selle ettevõtja ja tema konkurentide vahel, kellele sellist abi ei anta; siiski ei ole igasugusel abil arvestatavat mõju liikmesriikidevahelisele kaubandusele. Selline olukord esineb eelkõige siis, kui asjaomane abisumma on väike" [mitteametlik tõlge].

6 Vähese tähtsusega abi teatise teises lõikes on sätestatud, et EÜ asutamislepingu artikli 92 lõiget 1 võib lugeda mitte kohaldatavaks abile maksimumsummas 100 000 eküüd (nüüd 100 000 eurot), mida makstakse kolmeaastase perioodi vältel alates esimesest vähese tähtsusega abist. Seda summat kohaldatakse kõigile abi liikidele, välja arvatud meetme kohaldamisalast välistatud ekspordiabi.

Siseriiklikud õigusnormid

Madalmaade kutseorganisatsioonide seadus

7 27. jaanuari 1950. aasta Wet op de bedrijfsorganisatie (Madalmaade kutseorganisatsioonide seadus, edaspidi „WBO"), põhikohtuasja aluseks olevate asjaolude toimumise hetkel kehtinud versioonis, reguleerib oma tegevusvaldkonna korraldamise ja arendamise eest peamist vastutust omavate kutseorganisatsioonide ülesannet, ülesehitust, töömeetodeid, finantsküsimusi ning järelevalvet. WBO artikli 71 kohaselt peavad need organisatsioonid arvesse võtma mitte üksnes asjaomase valdkonna ettevõtjate ja nende töötajate huve vaid ka üldist huvi.

8 WBO artikli 73 kohaselt koosnevad kutseorganisatsioonide juhtorganid võrdselt nii tööandjate kui ka töötajate esindusorganisatsioonide esindajatest.

9 Madalmaade seadusandja andis neile organisatsioonidele vajaliku pädevuse oma ülesande teostamiseks. WBO artiklis 93 on sätestatud nimelt, et nende juhtorganid võivad, v.a erandid, vastu võtta eeskirju, mida peetakse vajalikuks sama seaduse artiklis 71 ette nähtud eesmärkide rakendamiseks nii asjaomase majandussektori ettevõtjate tegevuse kui ka nende töötajate töötingimuste huvides. Sociaal-Economische Raad (sotsiaalmajandusnõukogu) peab eeskirjad heaks kiitma ja WBO artikli 93 viienda lõigu kohaselt ei tohi need konkurentsitingimusi rikkuda.

10 Kooskõlas WBO artikliga 126 võivad kutseorganisatsioonid oma rahaliste kohustustega toimetulemiseks vastu võtta asjaomase sektori ettevõtjatele maksukohustust kehtestavaid eeskirju. Üldised maksud toetavad kutseorganisatsiooni toimimist üldiselt. „Kohustuslikud erimaksud" on mõeldud konkreetsete eesmärkide jaoks.

Madalmaade kutseorganisatsioone puudutavate halduskaebuste seadus

11 16. septembri 1954. aasta Wet houdende administratieve rechtspraak bedrijfsorganisatie (Madalmaade seadus kutseorganisatsioone puudutavate halduskaebuste kohta), põhikohtuasja aluseks olevate asjaolude toimumise hetkel kehtinud versioonis, kehtestab kutseorganisatsioonide valdkonnas võimalike halduskaebuste korra.

12 Kooskõlas selle seaduse artiklitega 4 ja 5 võivad füüsilised või juriidilised isikud, kelle huve kutseorganisatsiooni otsus otseselt puudutab, esitada kaebuse College van Beroep voor het bedrijfsleven'ile (majandusküsimustega tegelev Madalmaade halduskohus), kui nad leiavad, et otsus on vastuolus üldkohaldatavate eeskirjadega. Sama seaduse artikli 33 lõikes 1 on sätestatud, et kaebus tuleb esitada 30 päeva jooksul alates otsusest teavitamisest või selle kättetoimetamisest või akti rakendamisest.

13 Madalmaade kohtupraktikast tuleneva formaalset õigusjõudu käsitleva reegli kohaselt peab tsiviilkohtunik, kes käsitleb alusetu maksmise hagi, lähtuma põhimõttest, et otsus, mille alusel maksmine on toimunud, on õiguspärane nii vastuvõtmise korra kui ka sisu osas, kui asjast huvitatud isik ei ole kasutanud halduskaebuse esitamise võimalust.

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused

14 Pearle BV, Hans Prijs Optiek franchise BV, Rinck Opticiens BV (edaspidi „põhikohtuasja hagejad") on Madalmaades asutatud äriühingud, kes tegelevad optikavahendite kaubandusega. Selle tegevuse tõttu on nad WBO alusel avalik-õigusliku kutseorganisatsiooni HBA liikmed.

15 Optikute eraõigusliku ühingu Nederlandse Unie van Opticiens (edaspidi „NUVO"), mille liikmed põhikohtuasja hagejad tollel ajal olid, taotlusel kehtestas HBA esimest korda 1988. aastal oma liikmetele WBO artiklile 126 tugineva eeskirja alusel „kohustusliku erimaksu", et rahastada optikasektori ettevõtjate kollektiivset reklaamikampaaniat. Seejärel kehtestati sarnane tasu igal aastal kuni vähemalt 1993. aastani.

16 Põhikohtuasja hagejatele niiviisi kehtestatud tasu suurus oli 850 Hollandi kuldnat ettevõtte kohta. Põhikohtuasja hagejad ei esitanud maksukohustust kehtestanud HBA otsuste peale halduskaebusi.

17 29. märtsil 1995 esitasid põhikohtuasja hagejad hagi HBA vastu Rechtbank 's-Gravenhage'sse eeskirjade tühistamiseks, millega asjaomased kohustuslikud erimaksud kehtestati, ja HBA kohustamiseks tagasi maksma nende eeskirjade järgi alusetult tasutud summasid.

18 Nad väitsid, et reklaamikampaania alusel osutatud teenused kujutasid endast abimeetmeid EÜ asutamislepingu artikli 92 lõike 1 alusel ja et HBA eeskirjad, millega kehtestati selle abi rahastamiseks mõeldud erimaksud, olid ebaseaduslikud, kuna komisjoni ei olnud nendest vastavalt EÜ asutamislepingu artikli 93 lõikele 3 informeeritud.

19 Esimese astme kohus nõustus oma vaheotsuses osaliselt põhikohtuasja hagejate argumentidega. Kuna see otsus aga apellatsiooniastmes tühistati, esitasid nad kassatsioonkaebuse Hoge Raad der Nederlanden'isse.

20 Neis tingimustes otsustas Hoge Raad der Nederlanden menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

„1. Kas käesolevas asjas käsitlusel olev kord, millega kehtestatakse maksukohustused kollektiivsete reklaamikampaaniate rahastamiseks, tuleb lugeda (osaks) abimeetmest [asutamislepingu] artikli 92 lõike 1 tähenduses ja kas komisjoni tuleb [asutamislepingu] artikli 93 lõike 3 alusel informeerida kavatsusest seda rakendada? Kas see kehtib üksnes sellise korra alusel saadud soodustustele, nagu kollektiivsete reklaamikampaaniate korraldamine ja osutamine, või ka selle rahastamisviisidele, nagu eeskirjad, millega kehtestatakse rahalise kohustuse tasumine ja/või nende eeskirjade rakendamiseks vastu võetud maksukohustuse kord? Kas olukord on erinev, kui kollektiivset reklaamikampaaniat pakutakse sama majandusharu (ettevõtjatele), kellele on pandud ka maksukohustus? Jaatava vastuse korral — milles see erinevus seisneb? Kas on oluline kindlaks määrata, kas avalik-õigusliku organisatsiooni poolt kantud kulud kaetakse täielikult teenusest kasu saavatele ettevõtjatele pandud kohustuslikust erimaksust, nii et antud hüvitis ei maksa riigile mitte midagi? Kas on oluline teada, kas kollektiivsetest reklaamikampaaniatest saadud kasu jaotub enam-vähem ühetaoliselt üle terve sektori ja kas loetakse, et sektori iga ettevõtja sai nendest kampaaniatest enam-vähem samasugust kasu või tulu?

2. Kas [asutamislepingu] artikli 93 lõikes 3 sätestatud informeerimiskohustus kehtib kõigile abimeetmetele või üksnes abimeetmele, mis vastab [asutamislepingu] artikli 92 lõike 1 kirjeldusele? Kas liikmesriigil on kaalutlusõigus informeerimiskohustuse vältimiseks hinnata, kas mingi abimeede vastab [asutamislepingu] artikli 92 lõike 1 tingimustele? Jaatava vastuse korral — kui

palju kaalutlusõigust tal on? Ja millises ulatuses muudab see kaalutlusõigus [asutamislepingu] artikli 93 lõikes 3 sätestatud informeerimiskohustust? Või tuleb järeldada, et informeerimiskohustust ei ole üksnes siis, kui võib mõistlikult järeldada, et meede ei ole abi?

3. Kui siseriiklik kohtunik [...] järeldab, et tegu on abimeetmega [asutamislepingu] artikli 92 lõike 1 tähenduses, kas ta peab arvesse võtma komisjoni poolt [...] [vähese tähtsusega abi teatises] sõnastatud vähese tähtsusega abi reeglit, kui ta uurib seda, kas vastav meede tuleb lugeda abimeetmeks, millest oleks tulnud [asutamislepingu] artikli 93 lõike 3 järgi informeerida? Kas jaatava vastuse korral tuleb seda reeglit kohaldada ka tagasiulatuvalt sellistele abimeetmetele, mis rakendati enne teatise avaldamist, ja kuidas tuleb seda vähese tähtsusega abi reeglit kohaldada sellistele abimeetmetele nagu iga-aastased kollektiivsed reklaamikampaaniad, millest saab kasu terve sektor?

4. Kas [asutamislepingu] artikli 93 lõike 3 kasulikku mõju käsitlevast otsusest C-39/94 (Euroopa Kohtu 11. juuli 1996. aasta otsus kohtuasjas C-39/94: SFEI jt, EKL 1996, lk I-3547) tuleneb, et siseriiklik kohtunik peab tühistama nii need eeskirjad kui ka nende alusel vastu võetud maksukohustuse kehtestanud otsused ja et ta peab kohustama avalikõiguslikku organisatsiooni tagasi maksma need summad, kuigi Madalmaade kohtupraktikast tuleneva formaalset õigusjõudu käsitleva reegli kohaselt [...] ei ole see võimalik? Kas omab tähtsust asjaolu, et nende summade tagasimaksmine ei tühista kasu, mida majandussektor ja üksikud ettevõtjad kollektiivsetest reklaamikampaaniatest said? Kas ühenduse õigus võimaldab mitte tagasi maksta tervet või osa kohustuslikest erimaksudest, kui siseriiklik kohtunik leiab, et majandussektor või eraldi võetuna ettevõtjad saaksid ebamõistliku eelise seoses asjaoluga, et reklaamikampaaniatega saadud kasu ei saa natuuras hüvitada?

5. Kui abimeetmest ei ole [asutamislepingu] artikli 93 lõike 3 alusel informeeritud, siis kas avalikõiguslik organisatsioon võib tugineda maksukohustuse kehtesta-

nud otsuse formaalse õigusjõu reeglile, millele eelnevalt viidati, et vältida tagasimaksmise kohustust, kui otsuse adressaat ei olnud teadlik, et abimeetmest — mille osaks on maksukohustuse kehtestanud otsus — ei olnud informeeritud ei selle vastuvõtmise ajal ega ka halduskaebuse esitamise tähtaja jooksul? Kas õigustatud isik võib eeldada, et riik on täitnud [EÜ asutamislepingu] artikli 93 lõikes 3 tulenevat informeerimiskohustust?"

Eelotsuse küsimused

Esialgsed märkused

21 Esimese kolme küsimusega, mida on mõistlik koos uurida, soovib siseriiklik kohus sisuliselt teada, kas HBA poolt optikasektori ettevõtjatele korraldatud reklaamikampaaniate rahastamist võib lugeda asutamislepingu artikli 92 lõike 1 tähenduses riigiabiks ja kas vajaduse korral vähese tähtsusega abi reeglit arvestades oleks tulnud komisjoni asutamislepingu artikli 93 lõike 3 alusel informeerida HBA eeskirjadest, millega selle liikmeid kohustatakse tasuma nende kampaaniate rahastamiseks mõeldud maksu. Ta soovib ka selgitusi selle kohta, kas põhikohtuasja hagejatele kehtestatud kohustuslikud erimaksud on nende otsese seotuse tõttu informeerimata abiga samuti ebaseaduslikud, nii et need tuleks põhimõtteliselt tagasi maksta.

22 Neljas ja viies küsimus käsitlevad seda, kas asutamislepingu artikli 93 lõike 3 kasuliku mõjuga on vastuolus kohaldada sellisele olukorrale nagu käesolevas asjas Madalmaade kohtupraktikast tulenevat formaalset õigusjõudu käsitlevat reeglit.

Esimene, teine ja kolmas küsimus

Euroopa Kohtule esitatud märkused

23 Põhikohtuasja hagejad ja komisjon väidavad, et HBA poolt optikasektori ettevõtjatele mõeldud reklaamikampaania rahastamine kujutab endast asutamislepingu artikli 92 lõike 1 tähenduses riigiabi, millest oleks tulnud komisjoni asutamislepingu artikli 93 lõike 3 kohaselt informeerida. Nad selgitavad, et asutamislepingu artikli 92 lõikes 1 esinev abi mõiste hõlmab soodustusi, mis on antud riigi poolt otse või mõne riigi poolt määratud või asutatud avalik- või eraõigusliku organisatsiooni vahendusel nagu HBA (Euroopa Kohtu 13. märtsi 2001. aasta otsus kohtuasjas C-379/98: PreussenElektra, EKL 2001, lk I-2099).

24 Ametiasutuse poolt võetud meedet, millega eelistatakse teatud ettevõtjaid või teatud tooteid, peetakse abiks ka siis, kui seda osaliselt või täielikult rahastatakse selle ametiasutuse poolt nimetatud ettevõtjatele kehtestatud maksetega (Euroopa Kohtu 22. märtsi 1977. aasta otsus kohtuasjas 78/75: Steinike & Weinlig, EKL 1977, lk 595 ja 11. novembri 1987. aasta otsus kohtuasjas 259/85: Prantsusmaa *v.* komisjon, EKL 1987, lk 4393, punkt 23). Niisiis võib teatav meede kuuluda asutamislepingu artikli 92 lõike 1 kohaldamisalasse, isegi kui seda rahastatakse täielikult seda tüüpi sissemaksetega.

25 Põhikohtuasja hagejate ja komisjoni sõnul oleks Madalmaade valitsus pidanud komisjonile edastama kõik vajalikud andmed kehtestatud korra kohta. Need andmed oleksid pidanud puudutama nii reklaamikampaania korraldamist kui ka selle rahastamise korda (Euroopa Kohtu 25. juuni 1970. aasta otsus kohtuasjas 47/69: Prantsusmaa *v.* komisjon, EKL 1970, lk 487).

26 HBA väidab, et tema poolt toetatud kollektiivne reklaamikampaania ei kujuta endast riigiabi asutamislepingu tähenduses. Kui ametiasutused viivad ellu sellise kampaania konkreetse kaubandus-, käsitöö- või tööstusvormi toetuseks ja kui nad rahastavad seda tegevust kohustusliku erimaksega, mida osalejad tasuvad sõltuvalt saadud kasu suurusest, siis on riigi ressurssidest rahastamine sisuliselt olematu.

27 Madalmaade valitsuse sõnul ei ole riigiabiks asutamislepingu artikli 92 lõike 1 tähenduses avalikõigusliku organisatsiooni poolt vastu võetud eeskirjad, millega eraõigusliku ühingu taotlusel kehtestatakse maksud, et rahastada kollektiivset reklaamikampaaniat. Ta meenutab, et Euroopa Kohtu praktika kohaselt (16. mai 2000. aasta otsus kohtuasjas C-83/98 P: Prantsusmaa *v.* Ladbroke Racing ja komisjon, EKL 2000, lk I-3271 ja eespool viidatud kohtuotsus PreussenElektra) tuleb üksnes neid eeliseid, mida otseselt või kaudselt riigi vahenditest rahastatakse, lugeda eelpool viidatud sätte tähenduses abiks. Madalmaade valitsus rõhutab, et kuigi HBA käitus käesolevas asjas oma seadusjärgse pädevuse tõttu kui vahendaja varasemalt kutseringkonna poolt kehtestatud eesmärgi tarvis loodud vahendite kogumiseks ja jagamiseks, ei olnud sellel organisatsioonil võimalus neid vahendeid vabalt kasutada.

Euroopa Kohtu vastus

28 Asutamislepingu artikli 93 lõikest 3 tuleneb, et komisjoni tuleb informeerida kõikidest plaanidest abi määramise või muutmise kohta. Kui komisjon arvab, et mingi selline plaan ei sobi ühisturuga kokku, algatab ta viivitamata artikli 92 lõikes 2 ettenähtud menetluse, ning asjaomane liikmesriik ei tohi rakendada kavatsetud meetmeid enne, kui nimetatud menetluses on tehtud lõplik otsus.

29 Euroopa Kohtu praktikast tuleneb, et kui teatava abi rahastamine eelkõige kohustuslike sissemaksete näol kujutab lahutamatut osa abimeetmest, peab komisjon abi uurides tingimata seda rahastamisviisi arvesse võtma (21. oktoobri 2003. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-261/01 ja C-262/01: Van Calster jt, kohtulahendite kogumikus veel avaldamata, punkt 49 ja 27. novembri 2003. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-34/01–C-38/01: Enirisorse, kohtulahendite kogumikus veel avaldamata, punkt 44).

30 Sellises olukorras peab EÜ asutamislepingu artikli 93 lõikes 3 ette nähtud abimeetmest informeerimine hõlmama ka abimeetme rahastamisest informeerimist, selleks et komisjon saaks kaaluda asja kõiki aspekte. Vastasel korral ei saa välistada, et abimeede kuulutatakse kokkusobivaks, mida aga ei oleks juhtunud, kui komisjon oleks olnud teadlik selle rahastamise vahendist (eespool viidatud kohtuotsus Van Calster jt, punkt 50).

31 Siseriiklike ametiasutuste poolt neile asutamislepingu artikli 93 lõikest 3 tulenevate kohustuste võimaliku rikkumise korral kuulub õigustatud isikute õiguste kaitse siseriiklike kohtute pädevusse (vt selle kohta Euroopa Kohtu 21. novembri 1991. aasta otsus kohtuasjas C-354/90: Fédération nationale du commerce extérieur des produits alimentaires ja Syndicat national des négociants et transformateurs de saumon, EKL 1991, lk I-5505, punkt 12, ja 16. detsembri 1992. aasta otsus kohtuasjas C-17/91: Lornoy jt, EKL 1992, lk I-6523, punkt 30). Siseriiklikul kohtul võib isegi olla tarvis tõlgendada asutamislepingu artikli 92 lõikes 1 toodud abi mõistet, et kindlaks määrata, kas riigipoolne meede on kehtestatud seda sätet rikkudes (vt eespool viidatud kohtuotsus Steinike & Weinlig, punkt 14; Euroopa Kohtu 30. novembri 1993. aasta otsus kohtuasjas C-189/91: Kirsammer-Hack, EKL 1993, lk I-6185, punkt 14, ja eespool viidatud kohtuotsus SFEI jt, punkt 49). Asutamislepingu artikli 93 lõikes 3 sätestatud informeerimiskohustus ja rakendamiskeeld puudutavad plaane kehtestada või muuta abi asutamislepingu artikli 92 lõike 1 tähenduses.

32 Samuti tuleb meenutada, et väljakujunenud kohtupraktika kohaselt saab abiks lugeda mingit meedet vaid siis, kui kõik asutamislepingu artikli 92 lõikes 1 esitatud tingimused on täidetud (vt Euroopa Kohtu 21. märtsi 1990. aasta otsus kohtuasjas C-142/87: Belgia *v.* komisjon, „Tubemeuse", EKL 1990, lk I-959, punkt 25; 14. septembri 1994. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-278/92–C-280/92: Hispaania *v.* komisjon, EKL 1994, lk I-4103, punkt 20; 16. mai 2002. aasta otsus kohtuasjas C-482/99: Prantsusmaa *v.* komisjon, EKL 2002, lk I-4397, punkt 68, ja 24. juuli 2003. aasta otsus kohtuasjas C-280/00: Altmark Trans ja Regierungspräsidium Magdeburg, EKL 2003, lk I-7747, punkt 74).

33 Asutamislepingu artikli 92 lõikes 1 on neli tingimust. Esiteks peab olema tegemist riigi sekkumise või vähemalt riiklike ressurssidega. Teiseks peab see sekkumine kahjustama liikmesriikidevahelist kaubandust. Kolmandaks peab see andma õigustatud isikutele soodustusi. Neljandaks peab see kahjustama või ähvardama kahjustada konkurentsi (eespool viidatud kohtuotsus Altmark Trans ja Regierungspräsidium Magdeburg, punkt 75).

34 Esimese tingimuse osas ilmneb väljakujunenud kohtupraktikast, et ei ole vaja eristada olukordi, kus abi antakse otse riigi poolt, nendest olukordadest, kus seda antakse riigi poolt määratud või asutatud avalik- või eraõigusliku organisatsiooni kaudu (Euroopa Kohtu 7. juuni 1988. aasta otsus kohtuasjas 57/86: Kreeka *v.* komisjon, EKL 1998, lk 2855, punkt 12, eespool viidatud kohtuotsus PreussenElektra, punkt 58, ja 20. novembri 2003. aasta otsus kohtuasjas C-126/01: GEMO, kohtulahendite kogumikus veel avaldamata, punkt 23).

35 Et aga eeliseid saaks lugeda asutamislepingu artikli 92 lõike 1 tähenduses abiks, tuleb nad ühest küljest otseselt või kaudselt anda riigi ressurssidest ja teisest küljest peavad nad tulenema riigi toimingust (Euroopa Kohtu 21. märtsi 1991. aasta otsus kohtuasjas C-303/88: Itaalia *v.* komisjon, EKL 1991, lk I-1433, punkt 11, eespool viidatud 16. mai 2002. aasta otsus kohtuasjas Prantsusmaa *v.* komisjon, punkt 24, ja eespool viidatud kohtuotsus GEMO, punkt 24).

36 Isegi kui HBA kujutab endast avalik-õiguslikku organisatsiooni, ei ilmne käesolevas asjas, et reklaamikampaaniat oleks rahastatud siseriiklike ametiasutuste kasutusse jäetud ressurssidest. Eelotsusetaotluse esitanud kohtuotsusest ilmneb vastupidi, et HBA poolt asjaomase reklaamikampaania rahastamiseks kasutatud vahendid koguti selle kampaania korraldamiseks mõeldud kohustuslike sissemaksetena tema liikmete käest, kes kampaaniast kasu said. Kuna avalik-õigusliku organisatsiooni poolt nimetatud kampaania tarvis tehtud kulutused kaeti tervikuna kampaaniast kasu saanud ettevõtjatelt kogutud maksudest, siis ei toonud HBA sekkumine kaasa eelist, mis kujutaks endast täiendavat kulutust riigile või sellele organisatsioonile (vt selle kohta Euroopa Kohtu 17. märtsi 1993. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-72/91 ja C-73/91: Sloman Neptun, EKL 1993, lk I-887, punkt 21).

37 Lisaks ilmneb toimikust, et algatus nimetatud reklaamikampaania korraldamiseks ja jätkamiseks tuli optikute eraõiguslikult organisatsioonilt NUVO, mitte aga HBA-lt. Nagu kohtujurist oma ettepaneku punktis 76 on rõhutanud, oli HBA üksnes vahend, et koguda ja määrata ressursse, mis koguti asjaomase kutseringkonna poolt varem kindlaks määratud ärilise eesmärgi tarvis, millel puudub seos Madalmaade ametiasutuste poolt kehtestatud poliitikaga.

38 Seega erineb käesolev asi eespool viidatud kohtuotsuse Steinike & Weinlig aluseks olnud asjaoludest. Nimelt oli ühest küljest viimati mainitud otsuses käsitletud fond rahastatud nii otseste riigipoolsete toetustega kui ka liikmeks olevate ettevõtjate sissemaksetega, mille suurus ja maksmise alused olid kindlaks määratud fondi loonud seaduses. Teisest küljest viis asjaomane fond ellu riigi poolt kehtestatud poliitikat kodumaise põllumajanduse, metsanduse ja toiduainetööstuse edendamiseks. Samuti eespool viidatud 11. novembri 1987. aasta kohtuasjas Prantsusmaa *v.* komisjon rakendas DEFI komitee, millele kanti üle Prantsuse valitsuse määruse alusel kogutud parafiskaalne maks tekstiilitoodete Prantsusmaale tarnimise eest,

selle valitsuse poolt otsustatud meetmeid tekstiili- ja rõivatööstuse sektori toetuseks Prantsusmaal.

39 Sellest tuleneb, et asutamislepingu artikli 92 lõikes 1 sätestatud esimene tingimus, et meedet võiks lugeda riigiabiks, on põhikohtuasja asjaolude juures täitmata.

40 Kuna seega ei ole reklaamikampaania rahastamisviis lahutamatu osa asutamislepingu artikli 92 lõike 1 tähenduses abimeetmest, ei tulnud komisjoni sellest asutamislepingu artikli 93 lõike 3 tingimustel informeerida. Neil tingimustel ei tule konkreetselt vastata Hode Raad der Nederlandeni küsimusele vähese tähtsusega abi teatise mõjust selle kohustuse täitmise hindamisele.

41 Arvestades kõiki eelnevaid kaalutlusi, tuleb kolmele esimesele küsimusele vastata, et asutamislepingu artikli 92 lõiget 1 ja artikli 93 lõiget 3 tuleb tõlgendada nii, et avalik-õigusliku organisatsiooni poolt vastu võetud eeskirjad tema liikmete kasuks korraldatava ja nende poolt otsustatud reklaamikampaania rahastamiseks nendelt liikmetelt kogutud vahenditest, mis on kohustuslikult määratud nimetatud kampaania rahastamiseks, ei kujuta endast lahutamatut osa abimeetmest nende sätete tähenduses ja nendest ei tulnud komisjoni eelnevalt informeerida, kuna on tõendatud, et rahastamine toimus vahenditest, mida nimetatud kutseorganisatsioonil ei olnud kordagi õigust vabalt kasutada.

Neljas ja viies küsimus

42 Nende küsimustega soovib siseriiklik kohus sisuliselt teada, kas põhikohtuasjas käsitletud tingimustel on ühenduse õigusega vastuolus see, kui pädevad kohtud kohaldavad Madalmaade kohtupraktikast tulenevat formaalset õigusjõudu käsitlevat reeglit, mis takistab neid tagantjärgi kontrollimast HBA selliste otsuste seaduslikkust, millega põhikohtuasja hagejatele maks kehtestati, olukorras, kus nende otsuste aluseks olevad eeskirjad viidi ellu asutamislepingu artikli 93 lõiget 3 rikkudes.

43 Kuna aga esimesele kolmele küsimusele antud vastusest ilmneb, et asjaomase reklaamikampaania rahastamiseks maksu kehtestanud HBA eeskirjad ei ole lahutamatu osa abimeetmest asutamislepingu artikli 92 lõike 1 tähenduses ja et nendest ei tulnud komisjoni eelnevalt informeerida, siis tuleb sedastada, et nende küsimuste aluseks olnud eeldus ei ole käesolevas asjas täidetud. Seega ei ole enam vajadust neile küsimustele vastata.

Kohtukulud

44 Euroopa Kohtule märkusi esitanud Madalmaade valitsuse ja komisjoni kohtukulusid ei hüvitata. Et põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus poolelioleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse siseriiklik kohus.

Esitatud põhjendustest lähtudes

EUROOPA KOHUS (esimene koda)

vastuseks Hoge Raad der Nederlanden'i 27. septembri 2002. aasta otsusega esitatud küsimustele otsustab:

EÜ asutamislepingu artikli 92 lõiget 1 (muudetuna EÜ artikli 87 lõige 1) ja artikli 93 lõiget 3 (nüüd EÜ artikli 88 lõige 3) tuleb tõlgendada nii, et avalikõigusliku organisatsiooni poolt vastu võetud eeskirjad tema liikmete kasuks korraldatava ja nende poolt otsustatud reklaamikampaania rahastamiseks nendelt liikmetelt kogutud vahenditest, mis on kohustuslikult määratud nimetatud kampaania rahastamiseks, ei kujuta endast lahutamatut osa abimeetmest nende sätete tähenduses ja nendest ei tulnud komisjoni eelnevalt informeerida, kuna on tõendatud, et nimetatud rahastamine toimus vahenditest, mida nimetatud kutseorganisatsioonil ei olnud kordagi õigust vabalt kasutada.

Jann Rosas von Bahr

Silva de Lapuerta Lenaerts

Kuulutatud avalikul kohtuistungil 15. juulil 2004 Luxembourgis.

Kohtusekretär Esimese koja esimees

R. Grass P. Jann